

ZÁHOŘSKÁ

KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

Ročník XXIV.

Listopad 1946.

Číslo 1. a 2.

Vychází každý měsíc mimo prázdniny v Hranicích. — Odpovědný správce (redaktor) Antonín Fröhlich v Dolním Újezdě u Lipníka n. Beč. — Nákladem Okresní osvětové rady v Hranicích. — Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově.

Obsah 1. a 2. čísla: Antonín Fröhlich: Na novou cestu. — B. Hajzner: Byl mezi námi pan prezident. — Karel Koch: Pan prezident dr. Edvard Beneš v Lipníku n. B. — Dr. Jos. Skutil: O významu keltského hromadného nálezu mincí. — Dr. Miloš Záleský: Chalupa malá na Lipensku. — Josef Krumplovec: Vichřice a smrště na Záhoří i kolem něho. — *Školství a osvěta:* Školství okresu hranického v obnovené republice (M. Skácelík). — Kulturní výstavba v hranic. okrese (Jan Krumplovic). — O knihovnách na Hranicku (Fr. Dumbrovský). — Osvětová činnost v Lipníku n. B. (F. J. Čech). — Morava Smetanovi (Fr. Skotálek). — Archiv města Lipníka nad Bečvou (J. Mráček). — Prof. Dr. Miloš Záleský — úmrtí.

Záhorská kronika, vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví, vychází každý měsíc mimo prázdniny. — Vydává Okresní osvětová rada v Hranicích. — Ročně 10 čísel, roční předplatné Kčs 30. — Placení děje se složnými listy, jež budou připojeny k 3. číslu. Kdo nevrátí 1. a 2. číslo, bude považován za odběratele.

Administrace: Okresní osvětová rada v Hranicích.

Vedoucí redaktor: Antonín Fröhlich, Dolní Újezd u Lipníka nad B.

Redakční rada: B. Hajzner, B. Indra, Jan Krumplovic, M. Skácelík, Dr. Jos. Stojan a Dr. Bohuš Vybíral.

Šíří redakční kruh: Josef Brnák, František Dumbrovský, Marie Ebnerová, Karel Koch, František Mudroch, Jaroslav Očenášek, Josef Skřičil, Antonín Souček, Jaroslav Štranc, Boh. Zdráhala.

Obálku navrhl profesor Vilém Prinke.

MILY ČTENÁŘI!

Blížíme se kvapem k stému výročí velkého roku 1848, tomu nesmrtelnému mezníku stáletého poddanství a otroctví svých předků a století osvobození od nich. Bude třeba, abychom si uvědomovali a uvědomili, jak tehdy žili, živořili a trpěli oni, a co my, osvobození, jsme vykonali a dokázali — ale i nevykonali ještě, neb alespoň ne plně a na všech stranách pro naplnění svatého odkazu Komenského ideje a ideálu šťastného národa a státu, a tedy pro blaho i svého domova, našeho Pobečví a Záhoří.

Jak jsme kde za to století vzrostli početně i kvalitně a v čem, jak jsme použili bohatství, sil a krás své otčiny a jak jsme se přičinili a zasloužili o větší její bezpečnost, pokoj, svornost, součinnost; oč zlepšili jsme řád a pořádek v ní, správu a spravedlnost, svobodu a pracovitost, blahobyt všech a soběstatečnost, své školství a vzdělání, svůj charakter a blahovolnost a vděčnost, a kdo a čím jsme se zasloužili o pokrok k lepšímu svých rodišť, domovů, vlasti, republiky, národa, Slovanstva, lidstva — a tím o přiblížení »království Božího«, stále ještě nás všech tak dalekého.

Něčeho neopomineme, *co z toho a k tomu třeba vědět*. Chceme s Vrchlickým z prachu země k slunci hledět.

Nuže, vážení čtenáři, chťežte zvědět, co Vám nové vydavatelstvo v novém obnovení »Záhorské kroniky« chce povědět, ale nezapomínejte, že i my chceme zvědět, co víte Vy pro náš vlastivědný sborník.

Láska, sympatie, náklonnost k něčemu, tedy i rodišti, domovu, k vlasti, může býti a bývá jen tam, kde věc, kde domov zosobňujeme, ožívujeme vzpomínkami vděčnými na přátele, rodiče, sourozence, krajany, hrdiny, srdcem, duchem a prací. Z hrobů takových předků vykvétá život nových pokolení a příklady jejich stávají se zárodkující rosou nám, vděčným jejich potomkům a pokračovatelům, a těch budiž mezi námi bez počtu!

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

Ročník XXIV.

Listopad 1946.

Číslo 1. a 2.

Antonín Fröhlich:

Na novou cestu.

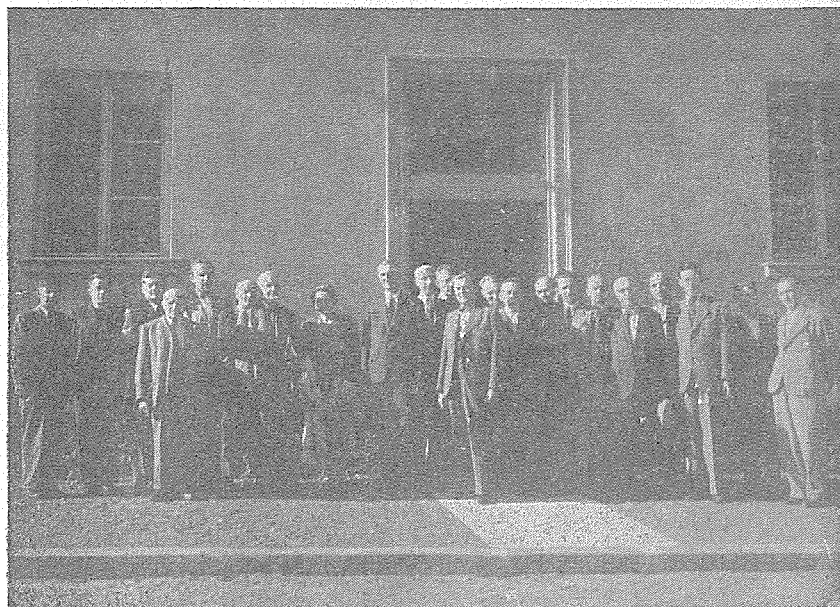
Záhorská kronika, z jejichž 23 ročníků šestnáct vyšlo v první republice, vydává se znovu na cestu. Dostala nové oblečení, ale nechce se tím nikterak rozejít s oněmi šestnácti lety, kterými putovala Pobečvím a Záhořím před druhou světovou válkou.

Důsledky národního neštěstí 1938, mnichovská katastrofa, postihly zásadně kraj, jehož mluvčím byla i Záhorská kronika, vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví. Ze srdce Moravy se stala hraniční výspa, svévolně vytyčená hraniční čára zeje jako otevřená krvácející rána. I když bylo patrné, že tento stav je zcela přechodný, že zavilý nepřítel neustane ve mstivé hltavosti, až by náš národ připravil zcela o svobodu, zničil i poslední zbytek nezávislého státu, přesto jsme byli připraveni vyvodit důsledky z toho, ač jsme byli postaveni jako na hraniční stráž. Čas však předběhl chťení, březen 1939 dovršil zhoubu minulého a otevřel bránu apokalyptických hrůz pro celý český národ.

Přes tyto zásadně změněné okolnosti neustupovala Záhorská kronika od svého programu: budit lásku k vlasti jako opravdu hluboký a poučný vztah, pramenící z dokonalého poznání rodného kraje. Tento cíl byl metou, za níž šel již zakladatel časopisu. Kdo pozorně prohlédne ročníky našeho časopisu, jak jdou za sebou a je jich slušná řádka, vidí, že od tohoto zaměření se neustupovalo a neustoupilo. Průběhem času došlo k prohloubení vlastivědného výzkumu zpestřením a snahou po odborné úrovni. Řada spolupracovníků, kteří byli prodchnuti tímž duchem vědomí, že pracují pro národ, se o to nemálo zasloužila. Ze staromílecky buditelského sborníku se tak stal časopis krajově vlastivědný.

Pokud zůstávala aspoň česká administrativa, pokračovalo se, byť za zhoršených podmínek. Když se však ujímali

okupanti i provádění svých plánů, situace se zhoršila. Kontrolní opatření, která dolehla na všechny český tisk, jenž nezapomněl věrnosti republice, omezovala jej, pokud se nedal do služeb okupantům. Záhorská kronika je postižena již 21. května 1941, kdy tiskovým odborem předsednictva ministerské rady v Praze bylo její vydávání zastaveno. Poslední číslo XXIII. ročníku bylo tehdy úplně připravené k definitivnímu vytisknutí. Bylo vysázené, po korektuře, jediné čekalo na povolení censury. Povolení nedošlo a sazba se musela rozházet, čímž vznikla vydavateli značná fi-

Účastníci 4. schůzky Záhorské kroniky v Lípniku n. B.

nanční ztráta. Tak skončila Záhorská kronika jako jedna z obětí okupantské zvůle a brutality.

Dnes, kdy vidíme zastavení vydávání Záhorské kroniky z větší perspektivy, utěšujeme se, že by nebylo bývalo možno dále udržeti její linii. Útisk na každé vytisknuté české slovo se pak stupňoval. A můžeme tedy dnes s jistým zadostiučiněním konstatovat, že nic z toho, co publikovala Záhorská kronika v oněch těžkých letech, nebylo vynuceno

nacistickou botou. Platnost těchto vlastivědných a jiných článků zůstává táž, žádná koukol se nevzloudila mezi pse-nici.

Brzy po osvobození naší drahé vlasti, dne 29. srpna 1945, se sešli spolupracovníci a přátelé Záhorské kroniky v Líp-níku nad Beč., aby pojednali o jejich přístích osudech. Byla to již 4. podobná schůzka, svolaná vydavatelem a re-daktorem Záhorské kroniky. Byly tu vylíčeny těžké počát-ky a pozdější rozvoj vlastivědného sborníku a jeho finanční potíže. Kulturní referent a první místopředseda ONV, odb. uč. Bohuš Hajzner, uvítal úmysl obnovit Záhorskou kroniku a slíbil pracovat pro její opětné vydávání.

Ředitel univerzitní knihovny v Olomouci, Dr. Bohuš Vy-bíral, navázal ve svém proslovu na vzpomínky ředitele Ru-dolfa Kouta a zdůraznil, že Záhorská kronika měla a bude mít význam nejen pro Pobečví a Záhoří, ale i pro celý ná-rod, neboť badatelé v národopisu i literární historikové najdou v ní bohatou látku pro svou odbornou práci. Bude nutno zachytit také dnešní dobu a popis přírodních poměrů v kraji. Ale důležitý bude i přehled básníků, hudebníků a výtvarníků, kteří z kraje vyšli. O stránce technické i ad-ministrativní při obnovení časopisu, promluvil pak spisova-tel VI. M. Strojil z Přerova.

Jednomyslné přání všech přítomných se uskutečňuje. Okresní národní výbor v Hranicích převzal vydávání Zá-horské kroniky, jejíž vydavatelství předal okresní radě o-světové.

Doufáme, že vedle svých dávných věrných příznivců, na-jdeme v nové době také nové spolupracovníky a přátele, a nové čtenáře.

B. Hajzner:

Byl mezi námi pan prezident.

Od návštěvy presidenta Osvoboditele v roce 1924 neza-žilo město Hranice slavnějšího dne nad 17. červenec 1946, kdy město hýřící mládím a krásou barev, úsměvy radostí a štěstí, očekávalo návštěvu Vítěze, Obnovitele a Budovate-le — presidenta republiky, Dr. Edvarda Beneše.

Mile a slavnostně zapůsobily na nás výsledky usilovné práce na vzhledu domů v hlavních ulicích a na náměstích, dojemná byla péče nejprostších lidí i v odlehlých ulicích,

kteří pečlivě upravovali, čistili a zdobili své domky k vzácné návštěvě Hospodáře.

V ranní nádhře slunného dne zavlály vesele řady praporů, krojované ženy a dívky se míhaly ulicemi jako živé kytice, občané ve slavnostním šatu tvořili špalíry před domy a výklady ozdobenými prapory, praporky, obrazy, květinami i věnci.

Tvoří se alegorická skupina u Hellerovy továrny, Junáci se shromažďují na Motošíně, sokolské kroje vytvářejí malebnou skupinu u fary, komunisté u Rudého domu vytvářejí na silnici ze zeleně a květů nádherný koberec, o několik kroků dále je pestrá skupina DTJ, před poštou pak originální skupina firmy Kunz. Daleko do všech ulic se přenáší pestrost barev, živá krása a slavnostní očekávání.

Na velké tribuně před radnicí jsou ve třech řadách shromáždění členové rady ONV, MNV, zástupci škol, úřadů, církví a význačných korporací. Nádherné koberce jsou posety svěžími květy a růžemi. A prostor náměstí jest vyplněn skupinami vojáků, legionářů, příslušníků SNB, dobrovolců, tělocvičných jednot, hasičů, politických vězňů a hlavně občany starými i mladými, z nichž každému září oči radostí, štěstím a láskou k tomu, jenž jest očekáván.

Vlevo od tribuny jest ohromná živá kytice krojovaných slovanských žen, na nichž jest nejlépe patrna slavnostní chvíle radostného očekávání.

Ve čtvrt na deset ohlásil městský rozhlas, že pan prezident přijel s chotí do Lipníka n. B. — Shromážděním projíždí vzrušení, jež se stupňuje další zprávou, oznamující, že pan prezident vjíždí do města Hranic. Následující minuty a vteřiny jsou plny štěstí, pohnutí a očekávání, vteřiny klidu, jež jsou rozřaty fanfárami z nesmrtelné Smetanovy Libuše a tisíci hlasy, radostným voláním a jásotem...

Auto s presidentskou vlajkou vplouvá takřka neslyšně na náměstí a z auta vystupuje ten, který dvakrát slavně zvítězil v čele českého národa v boji naplněném prací, obětmi a láskou pro nás všechny.

Panu prezidentovi se hlásil předseda ONV pplk. Aug. Fric, správce úřadu ONV vrchní rada Dr. K. Mohelnický, brig. generál Šimon Drgač a okresní velitel SNB nadpor. Janečka, zatím co lid se přihlásil a uvítal pana presidenta i jeho choť nejkrásnější písní národa — hymnou.

Po přehlídce čestné roty a krojovaných skupin, vystoupil pan prezident se svou paní na tribunu, kde mu byl předsta-

ven předseda MNV Dr. Stanislav Palát, který vzácného hosta uvítal tímto projevem:

»Pane presidente!

Jménem MNV a jménem všech hranických občanů vítám Vás co nejsrdečněji do našeho starobylého města.

Pan prezident s chotí na tribuně v Hranicích.

Už za okupace, kdy jsme byli Vašimi jasnozřivými projevy ze zahraničí povzbuzováni a utvrzováni ve víře v opětně

šťastnou budoucnost našeho národa, chovali jsme vřelé přání, abychom Vás mohli pozdraviti i v našem městě a vysloviti Vám osobně oddanost a vděčnost za všechnu Vaši práci, již jste pro národ a republiku vykonal.

Dnešního dne se naše přání vyplnilo.

Víme, že Váš úkol byl těžký, víme, že jste jej konal z lásky k pravdě, právu a spravedlnosti, z lásky k národu a státu a jsme si proto dobře vědomi toho, jaké závazky a povinnosti z Vaší úspěšné práce vyplývají pro nás. Chápeme, že lidský život neslouží pouze starosti a péči o osobní a hmotné zájmy bez ohledu na zájem celku, nýbrž že jeho účel a smysl je mnohem vyšší, že jej správně naplňuje ten, kdo se rozhodl poctivě a nezištně pracovati ku povznesení lidské společnosti jako celku.

Opírajíce se o toto poznání a o Váš zářný příklad, slíbujeme Vám, že povznesení nad stranické malichernosti, chceme a budeme pracovati pro jednotu národa, neboť víme, že v jednotě je síla a že síla podložená pravdou a spravedlností, přináší moc, která vždy vede k úspěchu. Přejeme Vám, pane presidente, abyste se při svém pobytu na Moravě a cestou po ní a po sousedním Slezsku všude přesvědčil o naší nejlepší vůli pracovati k blahu našich krajů a celé vlasti.

A nyní se obrácím k Vám, paní presidentová, abych Vám vyjádřil naši upřímnou radost z Vaší milé návštěvy a vyslovil dík za to, že Vás můžeme osobně poznat. Při této příležitosti přejeme Vám a tím celému národu, aby z Vaší osobnosti ještě dlouhá léta zářilo pozhnání a štěstí pro všechny československý lid, v jehož čele po boku pana presidenta stojíte.

Prosím Vás ještě jednou, pane presidente, abyste přijali projev naší hluboké úcty a oddanosti s přáním dlouhého a pevného zdraví, neboť Vás všichni máme ze srdce nejupřímnějšího rádi.

Pan prezident ve své odpovědi mimo poděkování uvedl:

»Vy, zde v Hranicích, jste dobře cílili, jak probíhají válečné události. Proto můžete správně ocenit význam převratu, který se udál. Z Hranic vycházel už za první republiky sbor čsl. důstojnictva. Chtěl bych se dotknouti rozdílu mezi politickou situací z roku třicátého osmého a počátku roku třicátého devátého a mezi situací dnešní. Tehdy jsem se snažil u všech rozhodujících činitelů mezinárodních katastrofu odvrátit. Žel, marně. Dnes budujeme náš stát na troskách. Není ještě všechno pro nás vyhráno.

Bude trvat řadu let, než budeme mít vše v pořádku. Musíme být připraveni na všechny eventuality.

Třebas nevěřím v blízké budoucnosti na válku, musíme vybudovat řádně svoji armádu. Poukazuji při této příležitosti na svůj projev z ledna t. r. ve vysoké škole vojenské v Praze. Mladí důstojníci, kteří budou vycházet z hranické vojenské akademie, musejí být pevných mravních zásad. I válka musí být vedena podle zásad jakési ethiky. Od každého důstojníka musíme požadovat naprostou čestnost, pevný charakter a přísnost. V srpnu t. r. vyjde z vojenské akademie v Hranicích poválečný první ročník. Bude závazkem všech jeho absolventů, aby byli ve svých plucích typy nových důstojníků. Musejí být representanty naší lidově demokratické armády a tím i celé republiky. Věřím, že na to nikdo z nich nezapomene.

Ale i my ostatní musíme být lepšími lidmi. Musíme vytvořit lepší sociální morálku v rámci naší nové republiky. To nám ukládá veliké úkoly: provést správně nacionalisaci průmyslu, vytvořit z naší republiky stát národní atd. Svých cílů dosáhneme jen tehdy, budeme-li všichni na svém místě pracovat, jak nejlépe dovedeme. Věřím, že vy, v Hranicích a v kraji, nezklamete. Přispějete zajisté svou hřivnou k rozkvětu naší drahé vlasti.

• Budte zde všichni hodně zdraví!«

Pak byl panu presidentovi předán jako dar města pastel hranického malíře Vlodka a paní presidentové v koženém obalu se znakem města Hranic, 12 krásných zuberských kapesníků. Dar města doplnily Slovanské ženy zuberskými krajkami v kožené schránce.

Za neutuchajících projevů občanstva byli panu presidentovi a jeho chotí představení členové rady ONV, MNV a zástupci úřadů, škol, církví a význačných korporací. Nenuceně, s přirozeným vkusem, elegancí pohybu a s úsměvem, podával pan prezident svou ruku těm, kteří na jeho blízkost, stisk ruky a úsměv nikdy nezapomenou.

Po přesnídávce v gotickém sále radnice podepsal se pan prezident do pamětní knihy obecní i okresní a do obecní kroniky a byly mu předány dary fy Heller, místních knih-tiskáren a fy Kunz.

A při odchodu z radnice víří opět za radostných a neutuchajících pozdravů květy a šátky k počtě prvního občana republiky, občana nejdražšího a nejmilovanějšího.

Před vstupem do auta představil ještě okresní osvětový inspektor J. Krumplovič paní prezidentové šohaje a dívku, oblečené do starých lidových krojů záhorských. Paní prezidentová i pan prezident si kroje se zájmem prohlédli a přáli okres. osvětovému inspektorovi hodně zdaru v práci na vzkříšení tohoto historického kroje. Šohaj a dívka předali panu prezidentovi a paní prezidentové košíčky s meruňkami, vypěstovanými v Hranicích v zahradě p. Zbořila.

Pan prezident se rozloučil s hranickými srdečně a vřele a za neustávajícího jásotu a provolávání slávy odjel se svým průvodem, v němž byli ministr vnitra Václav Nosek, ministr národní obrany arm. gen. Ludvík Svoboda, zemský voj. velitel divisi generál Zdeněk Novák, vyslanci Smutný a Dr. Jína a j., do Mor. Ostravy. Usměvavý kynul se svou chotí neúnavně z auta na pozdrav všem, kteří naň čekali po celé délce jeho slavné cesty.

Krásný a slavný den zůstane trvale vepsán v srdcích hranického obyvatelstva a ani čas nesmaže vliv milé osobnosti, která se vryla do srdcí a duší krásným a živým obrazem.

Karel Koch:

Pan prezident dr. Edvard Beneš v Lipníku nad Bečvou.

Letos na jaře přišla radostná zpráva, že pan prezident přijede na Moravu, navštíví Ostravsko a válkou těžce postižené Slezsko. Cesta na Ostravsko a do Slezska vede naším krajem a tak se velcí i malí těšili, že přivítají svého milého pana presidenta doma, v starobylém městě Lipníku.

Začala doba radostných příprav k důstojnému uvítání prvního občana republiky. Domy a ulice se dávaly do pořádku, připravovaly se děti i dospělí, úřady, spolky i hospodářské podniky. Poslední dny byly plné radostného ruchu. Lipenské ženy a dívky pletly věnce z chvojí (asi 1400 metrů) na ozdobu slavnostních bran, budov a náměstí. Na nejvyšším bodu Horecka, viditelném již od Dolního Újezda, vítala vzácného a milého hosta slavnostní brána s nápisem: »Město Lipník n. B. vítá pana presidenta s chotí.« Od brány táhly se ulicemi, jimiž měl pan prezident projíždět, po obou stranách silnice řady 190 stožárů se státními vlajkami.

Ráno dne 17. července 1946 po několika dnech nestálého počasí zasvítilo slunce, na jasné obloze ani mráčku a v ulicích, jimiž měl pan prezident projíždět, vlály na domech i na stožárech státní vlajky, okna byla vyzdobena květinami, státními vlajkami a obrazy pana presidenta. Již ráno ulice ožily. Všichni mířili na náměstí aby viděli a slyšeli svého milého pana presidenta. Před vchodem do radnice, tam, kde 18. prosince 1935 občané Lipníka oslavili první zvolení dra Eduarda Beneše prezidentem republiky, bylo na nízkém stupni připraveno a vyzdobeno místo přivítání. Po obou stranách stáli členové místního národního výboru, zastupci vojenské posádky, úřadů, členové Svazu politických vězňů, pozůstalí po padlých hrdínech, národní bezpečnosti, legionáři z první světové války a účastníci odboje druhé světové války a okolo volného prostranství před radnicí žáci všech místních škol, členové všech místních spolků, zvláště všechny spolky krojované, zaměstnanci místních hospodářských podniků a ostatní občanstvo z města i okolí.

Na místě přivítání, před vchodem do radnice, ležely na stolku dary pro pana presidenta. Firma Wawerka darovala model soustruhu a na počest návštěvy pana presidenta nákladní list na vagon cihel jako dar pro válkou těžce postiženou slezskou obec Podvihov, nad níž město Lipník převzalo kmotrovství, fa Vepřek nákladní list na vagon řeziva pro Podvihov, Středomoravské kovodělné závody seznam darů pro Podvihov (410 kusů kuchyňského náčiní a nářadí), fa Gerzabek sdělení o daru 100 polovlněných příkrývek a 2 kusů polovlněných látek pro Podvihov, Fa Uma (dříve Explosia) šachovnici s figurkami, továrna na mýdla a parfumerie Vilímek kasetu s ukázkami výrobků, fa Solo kasetu se zápalkami, Junák odlitek ruky vztyčené k přísaze, politický vězeň p. Jos. Pacák píseň »Až přijde čas«, Ovocnářské a zelinářské družstvo v Lipníku košíčky s ovocem v Lipníku vypěstěným - a dary města Lipníka: monografie města Lipníka a bronzová plaketa číslo 1 zhotovená u příležitosti dokončení opravy železného silničního mostu přes řeku Bečvu v Lipníku. Most zničila 8. května 1945 ve 3 hodiny 45 minut ráno ustupující německá armáda a byl dán do provozu 27. dubna 1946. Most přes Bečvu v Lipníku byl první silniční železný most na Moravě, který Vítkovické závody daly v poměrně krátké době do provozu. Plaketu provedl podle návrhu akad. malíře Jana Hovory akad. sochař Roman Vrána.

Pan prezident vyjel v šest hodin ráno z Náměstě, kdež sídlil po dobu svého pobytu na Moravě, jel Brnem, Vyškovem, Prostějovem, Olomoucí a měl přijeti do Lipníka v 9 hodin 5 minut. Krátce před stanoveným časem přijelo prvé auto průvodu pana presidenta a z něho vystoupil generál Ludvík Svoboda a několik minut nato přijel pan prezident dr. Eduard Beneš s chotí paní Hanou Benešovou a průvodem. Vystoupil za zvuků fanfár ze Smetanovy Libuše a byl nadšeně přivítán voláním všech přítomných. Skandovaným voláním »Ať žije prezident Eduard Beneš« vítali občané představitele státu, toho, který na začátku prvé světové války odešel za hranice, aby se svým učitelem, profesorem Tomášem Masarykem pracoval pro osvobození svého národa, po vítězném skončení prvé světové války pracoval plných dvacet let na vybudování a zajištění republiky a po osudných dnech pomnichovských r. 1938 odešel po druhé, aby plných sedm let za ještě těžších podmínek pracoval pro svobodu vlasti v době, kdy nejen naše republika, ale i valná část Evropy zavalena byla temnem, jakého dějiny dosud neznaly. S radostným pohnutím a s vděčností za všechnu jeho životní práci sledovali všichni kroky pana presidenta k radnici. Těšili se, že za málo okamžiků uslyší toho, jehož rozhlasové projevy z Londýna tak rádi poslouchali.

Uvítání připravil podle dohody stran národní fronty dřívější místní národní výbor s předsedou drem Jaroslavem Horňanským, okresním soudcem a býv. politickým vězněm. Tento přivítal pana presidenta na půdě města Lipníka a připomenul, že od dob Přemysla Otokara II. je to po prvé, co představitel svobodného státu zavítal do našeho města, vzpomenuť řadu let těžké poroby, práce našeho zahraničního i domácího odboje a jeho obětí i radostného osvobození, vzpomněl také svorné spolupráce všech stran národní fronty v místním národním výboru. Potom odevzdal panu presidentovi obnovený čestný diplom o jmenování pana presidenta čestným občanem Lipníka a poznamenal, že pan prezident byl jmenován čestným občanem již 27. října 1938, že však jmenovací dekret nemohl býti pro pohnuté politické poměry doručen a proto se místní národní výbor ve své schůzi konané 12. července 1946 jednomyslně usnesl, aby jmenovací dekret byl panu presidentovi doručen při jeho vzácné návštěvě v Lipniku.

Pak byl panu presidentovi představen nově zvolený předseda prof. Stanislav Kvapil, druhý náměstek předsedy dr.

J. Charousek, bývalý starosta Lipníka František Látal, ředitel ústavu pro hluchoněmé, vězněný od 1. 9. 1939 do 14. 4. 1945, členové místního výboru a pozůstalí po padlých hrdínech a jiní. Pan prezident se podepsal do pamětní knihy města Lipníka. Ve volných okamžicích, když vzácný host podpisoval pamětní knihu města Lipníka, ozývaly se náměstím skandované pozdravy. Děti volaly: »Pane presidente, my vás máme rádi! My chceme vidět pana presidenta!« Na volání: »My chceme vidět paní Hanu!« pohlédla choť

Pan prezident s chotí na náměstí v Lipníku n. B.

pana presidenta na balkon nad radnicí, kde byla umístěna početná skupina žen a dívek v národních krojích, a poděkovala jim vlídným úsměvem.

Pan prezident poděkoval za milé uvítání i za čestné občanství města Lipníka. Pokračoval, že vždy, když přijímá čestné občanství některé obce, cítí veliký závazek - a podobný závazek že cítilo i odbojové hnutí zahraniční i domácí. Připomenul, že tak svorně musí pracovati na výstavbě

osvobozené vlasti všechny politické strany a všichni občané bez rozdílu stranické, politické nebo náboženské příslušnosti. Tak jako se udržela jednota za hranicemi, tak se musí udržeti i jednota doma, aby náš stát byl zemí práce a pořádku, jaký by měli rádi i v cizině. Pan prezident se zmínil pochvalně o našem městě, jehož zástupci pracují v naprosté shodě ve prospěch města, okresu a tím i celého národa. Na konec přál pan prezident městům mnoho zdaru.

Radostné okamžiky končily, ač se pan prezident místo předpokládaných deseti minut zdržel v Lipníku 20 minut. Provázen průvodem prošel pan prezident okolo zástupců posádky, pozůstalých po padlých hrdinech, sboru národní bezpečnosti, legionářů i účastníků odboje z druhé světové války a ostatních krojovaných účastníků a nadšeně pozdravován všemi přítomnými kráčet za nepřestávajícího mávání rukou zvolna k autu a po krátkém rozloučení vstoupil do vozu. Odejel, provázen stále neutuchajícími pozdravy. Na konci města za kasárnami stála druhá slavnostní brána na rozloučenou s nápisem: »Provází Vás láska lidu.«

Radostné slavnostní chvíle zachytily četné fotoaparáty. Přinášíme jako ukázkou jeden z četných zdařilých snímků připomínajících nedávné radostné a památné chvíle našeho města. Výběr nejpěknějších snímků daruje město Lipník panu prezidentovi na památku.

Vzniknou pěkná alba jako památka pro město, úřady, školy, pro malé i velké. Budeme vzpomínat a vypravovat o tom, jak pan prezident dr. Edvard Beneš pocítil Lipník svojí návštěvou. Přejdou desítky let a fotografie budou vypravovat o vzácné návštěvě těm, kteří přijdou, budou mluvit k pokolením příštím. Budou se potom dívat na letošní snímky jako na kus starých, vážných, radostných chvil, jako na kus dávné historie. Neznáme ta příští pokolení, málo se dočtou o nás, ale přejeme si všichni, aby po všechny časy uskutečňovala i příští pokolení přání pana prezidenta, aby všichni občané našeho národa pracovali svorně, aby náš stát byl zemí práce a pořádku, jaký by rádi měli i v cizině, aby se ke svorné spolupráci sešla celá rodina slovanských národů pro zajištění svobody všech slovanských národů a byla záštitou klidné, budovatelské práce nového, lepšího života. K tomu zavazují nesmírné oběti, které přinesly všechny spojené národy, těžké oběti, které přinesly všechny národy slovanské a zvláště největší z nich, národ ruský, jehož vojenské sbory nám v květnu 1945 přinesly svobodu.

Dr. Josef Skutíl:

Význam kelčského hromadného nálezů mincí.

Spojení Dunaje a Odry Moravou není snad teprve objev moderní techniky XX. století, nýbrž je to jedna z nejstarších evropských cest, známá již nejdávnější pravěké a předdějinné Evropě. Tato cesta, spojující Podunají s Poodřím, a idea tohoto spojení jsou vlastně stejně tak staré jako předhistorie střední Evropy sama. Na osu této cesty, spojující vertikálně nejen Dunaj s Odrou, ale i Středozeří s Baltem a jih evropský se severem možno v podstatě promítnouti celý dlouhý předdějinný vývoj staré pravěké a časně historické Moravy, ležící na křižovatce světových drah přímo v srdci Evropy. Ve funkci této cesty, ubírající se moravským úvalem, sevřeným sudetským masivem a flyšovým pásem karpatským, tak, jak to určil dlouhý geologický vývoj, zračí se současné dějiny a život starého evropského světa. Její význam pak téměř výhradně určoval intenzitu a tempo předdějinného vývoje. Dosíci Moravou podunajsko-pooderského nebo odersko-podunajského spojení bylo - jak bude ještě vyloženo - cílem a metou kulturně-politického vývoje již řady neznámých předdějinných kmenů a národů, kteří nezanechali v historii po sobě mnohdy ani jména. Po těchto odešlých generacích zůstala zde však jejich opuštěná sídliště, vyhaslá ohniště, zapomenuté hřbitovy a propadlé hroby, kteréžto památky vydávají dnes starožitníkovi svoje neklamná svědectví dávných věků, o nichž již ničeho neví historie.

Počátky prvního středoevropského osídlení, spadajícího do doby diluviální, do doby posledních velkých klimatických změn světových a současně do doby posledních velkých migrací zvířeny, nejsou ještě ve všech směrech přesně známy. Je však jisté, že již tato stará kultura lovců jeskynních medvědů, spadající asi do doby 30.000 roků před Kr., omezující se na zhruba obité nejjednodušší kamenné drasadlovité nástroje a neznající ani kostěné industrie, prošla Poodřím. Není na příklad pochyby, že kotoučský troglodyta štramberské Čertovy díry a Šipky, nositel a reprezentant této nejstarší středoevropské civilizace, poznal Moravskou bránu, tento geograficky nejvýznamnější bod střední Evropy.

Po prvé se objevila významná role moravské pooderské cesty v celém svém evropském významu až v době rozkvětu

tak zv. kultury aurignacké, t. j. asi v době 20.000 roků př. Kr. Cromagnonští lovci mamutích stád, jejichž velká sídliště a tábořiště, pokrytá dnes mocnými vrstvami žluté spraše, nacházela se v Poodří i Podunají (Willendorf, Kremž, Aggsbach atd. atd.), poznali význam a výhody moravských končin, vhodných k osídlení. Není proto divu, že na příklad nedaleko soutoku Moravy a Bečvy, přímo v podhůří Jeseníků a pouhých 30 km západně Moravské brány, v pravém slova smyslu kvetlo jedno z největších tábořišť a lovišť starého diluviálního světa vůbec. Nad všechny přednosti této výborně volené lokality rozhodovaly jistě strategické výhody stanice a poloha tohoto tábořiště při cestě, spojující podunajská tábořiště lovců mamutích s tábořišti východoevropských stepí: bylo to Předmostí.

Obchodní charakter této spoje starokamenné doby vynikal sdostatek tím, že slezské nordické morény zásobovaly svým výborným pazourkovým materiálem výrobu kamenné industrie celé podunajské a moravské aurignacké oblasti, relativně velice hustě zalidněné.

O dálkových kulturních stycích naší středoevropské a speciálně předmostecké aurignacké kultury svědčí četné východoevropské motivy a prvky, jevící se zejména na kostěné industrii, i větší souvislost středoevropského paleolitického drobného mobilního umění s východní stepní oblastí, nežli se současným bohatým paleolitikem západoevropským. Přicházel-li aurignacký kulturní proud starých Cromagnonců do střední Evropy z východu, vnikal do této rozsáhlé a umělecky bohaté oblasti výbojný proud solutréenské kultury z pannonské oblasti uherské a klínovitě pronikal Pomoravím severněji. Je však také možné, že do jeskyní krakovského okolí se dostal tento proud přímo karpatskými průsmyky, tak jako je jisté, že intenzivně pronikal ze slovenského Pováží na Moravu již i Vlárským průsmykem. Také poslední fáze středoevropské paleolitické civilizace, jeskynní kultura magdalénská a její nositelé byli zřejmě ve styku s východem a není vyloučeno, že Moravskou branou a pooderskou cestou odcházeli v době ustupujících glaciálů a sobů ze střední Evropy poslední lovecké hordy na východ, odkud kdysi přicházeli do střední Evropy první lidé. Jaké byly v detailech moravské poměry na přechodu mezi oběma pravěkými velkými kamennými dobami, není ještě nálezy vyjasněno. Ale byla-li v současné době v dunách hojně osídlena poříčí polská, a je-li možno oče-

kávati objevy těchto mesolitických civilizací i na Moravě, možno předpokládati, že byl plynulý kulturní styk moravsko-pooderskou cestou i v těchto obdobích.

Tento náčrt přehledu o středoevropských poměrech v době diluviální naznačuje, že moravské spojení podunajsko-oderské, procházející Moravskou branou mezi Jeseníky a Karpatami, bylo známo již nejstaršímu středoevropskému lidstvu a osídlení.

Touto cestou ubíraly se polozvířecí tlupy již před tisíci lety, zde prodíraly se instinktivně hordy primitivních lovců. Tudy procházely i vyspělejší kmeny, národy a rasy mladších a kulturně vyspělejších období pravěkých a časně historických.

Touto moravskou cestou pronikalo od jihu k severu rolnické lidstvo jihovýchodního původu staršího období kultury mladší doby kamenné, touže cestou následovaly i vlny lidstva, nesoucí s sebou vedle steatopygických plastik »Venuši« a ženských idolů půvabnou neolitickou, sličně a pestře malovanou keramiku.

Pokračování.

† Dr. Miloš Záleský:

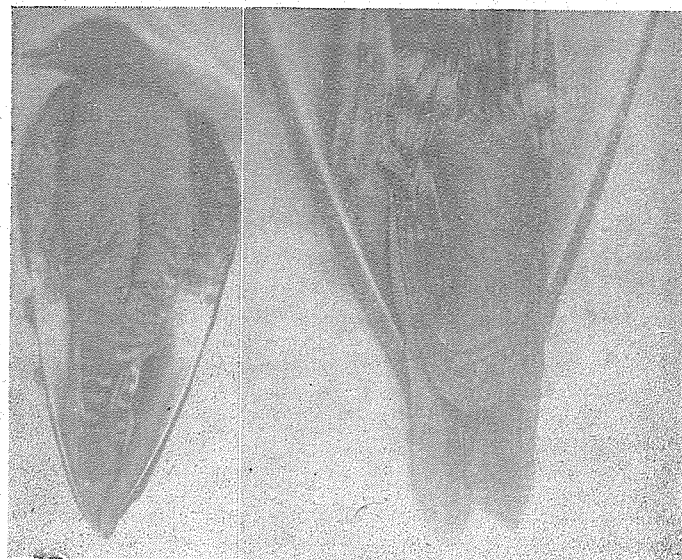
Chaluha malá na Lipensku.

Dne 3. září 1940 byla nalezena v Horních Nětčicích, soudní okres Lipník n. B., mrtvá *chaluha malá* (*Stercorarius longicaudus Vieill.*), zřejmě o dráty zabitá. Pták měl přeražené křídlo, hlavu po straně porušenou v peří; při stahování kůže jsem zjistil, že je hlava celá na povrchu krví podlitá (zřejmě po nárazu). Chaluhu tuto si prohlížel a určoval tamější řídící učitel, pan Skřičil, jenž zachránil pro náš kraj již více ptačích druhů, aby nezapadly neznámy, a i jinak horlivě přispívá k poznání naší přírody. Do reálky přinesl ptáka náš student Kořínek profesorovi panu Kvapilovi, od něhož jsem ptáka obdržel pro mou sbírku, kde je kůže uložena.

Jelikož to byla první chaluha, kterou jsem měl v ruce, zaslal jsem kůži našemu vynikajícímu ornithologu, řídícímu učiteli J. Musilkovi v Pardubicích, jenž ptáka určil jak uvedeno a sdělil, že jde o mladého ptáka v normálním zbarvení.

Pták měl nohy silně zablácené a v žaludku kaši barvy černozelené, neznámého složení.

Chaluhy jsou v Čechách a na Moravě severšti zatoulanci. Náš nález chaluhu není v našem okrese prvním nálezem tohoto rodu ptačího, poněvadž v literatuře jest uvedena z okresu již *chaluha obecná severní* (*Stercorarius parasiticus* L.) v listopadu roku 1895 na Bečvě u Lipníka ulovená (podle ornithologa Čapka). Byly tudíž již zjištěny u nás na Lipensku dva druhy. A možná, dejme tomu, jest u nás někde i nějaká vycpaná, o níž vůbec nic není známo, která bere za své prachem.*)

Chaluha malá (Stercorarius longicaudus Vieill). — Vlevo: celý mladý pták. Vpravo: ocas s prodlouženými středními ocasními péry.

Chaluha malá liší se od racků, jimž se celkem podobá, takže by každý řekl, že má před sebou černošedého racka, velmi osobitě. V první řadě tvarem zobáku, který je na špičce hákovitý, dále ocas má vždy střední dvě pera nápadná, u dospělých ptáků neobyčejně prodloužená (naše fotografie ukazuje ocas ptáka mladého, jehož pera nejsou ještě do-

*) Čtenáři se žádají, aby v zájmu přírodovědeckého výzkumu našeho kraje oznamovali každého mrtvého ptáka redakci Z. k. Mnoho ku škodě přijde nazmar.

statečně prodloužená). Chaluhu sídlí na severu, mimo jiné: Gronsko, sev. Amerika, Island, Orkneje, Hebridy, Skandinávie, sev. Rusko.

Chaluha malá je rozšířena: Skandinávie, Finsko, Rusko, Gronsko a sev. Amerika.

Dr. Jos. Jirsík ve svém zpracování ptactva (Jak žijí zvířata, 1935) praví o této chaluze, že je »poměrně nejhojnějším zabloudilcem u nás« a uvádí řadu nálezů. Ale i jiné druhy chaluh k nám zalétají. Tak v roce 1940 objevily se v naší zemi již 3 druhy.

Ze své severní oblasti rozšířené se zatoulávají ptáci ti do střední Evropy. Dostí často to bývají mladí ptáci, kteří přijdou tu o život zastřelením, úrazem anebo jsou nalezeni vysílení.

Dospělé ptáky rozeznáváme celkem dobře, avšak dosti obtížné bývá rozeznání ptáků mladých.

Chaluhy jsou dobří letci. Jsou to ptáci odvážní, kteří napadají jiné druhy vodních ptáků spolu s nimi sídlících. Pronásledují je tak dlouho, až jim zanechají kořist, kterou právě chytí. Živí se rybkami, lumíky, bobulemi, hmyzem a žerou i na mršinách. Severané vybírají jim vejce, někdy je i loví. Jsou to ptáci celkem důvěřiví, kteří se dají dobře oklamati.

Josef Krumpholtz:

Vichřice a smrště na Záhoří i kolem něho.

Jekem, vztekem,
v kouři s bouří
sinové nebe se kalí,
se strachem hrůza se valí,
rachot se po nebi koulí,
v chomáčích mračen se choulí!

Již se blíží,
k zemi níží,
žene, valí, šíří, víří,
hlučí - bouří -
v rachocení třeští strom -
hrom . . .

Milota Zdirad Polák, 1813

Větrná smršť nad západní a severní Moravou, 19. srpna t. r. zuřivší, pohnula mne vyhledat ve svých papírech opuštěný pokus o vypsání takových událostí hlavně na Záhoří a jeho okolí i vzdálenějším a to až od XIII. století, zejména však od roku 1580 až po rok 1939.

Nejstarší záznam tohoto druhu pochází dle mých výpisků z r. 1272, kdy Kateřina, dcera zemana Náhrada, prodala ves Polom nad vtokem Kostelního potůčku do Juhyně

(u *Rajnochovic*), olomouckému biskupu Brunovi z Schauenburku. Je velmi pravdě podobno, že jméno té bývalé vsi pocházelo od toho, že vznikla na polomsku, t. j. na místě vichřicí zničeného lesa — na polomu. A poněvadž i na Hranicku, asi 20 km severně, leží dosud ves téhož jména *Polom* a vzpomíná se již r. 1201, není vyloučeno, že obě stejnojmenné osady vznikly snad téměř současně po nějaké jižní vichřici ve XII. stol., v našem kraji řádící.

Další zpráva podobná v mých záznamech pochází až z r. 1580, kdy 27. března v neděli Květnou taková nastala v *Prerově* vichřice s chumelenicí, že lidé ze sboru i od pašiji se rozběhli strachem, aby se sbor na ně nezhroutil, a místy nemálo stavení pobořila. Velká vichřice v *Prerově* byla zaznamenána i r. 1591 a 1593 s poznámkou, že mnoho škod natropila. A rok potom, 24. října 1594, vyhořela *Bystřice pod Hostýnem* i s kostelem, zámek atd., kterážto událost zvěčněna i historickou písní tištěnou. Také v XVII. stol. vyhořela *Bystřice* r. 1603 znovu i s kostelem za velikého větru jižního a podobně velké povětrí s krupobitím na Petra a Pavla r. 1626 v *Holešově* nemalé škody učinilo i na staveních a roku 1628 na Mláďátka u *Lukovce* (nedaleko Fryštáku) i kamennou Boží muku skácelo, jako zase r. 1632 strhla vichřice 7. dubna střechu věže bývalého sboru bratrského v *Holešově*, tehdy už kostela sv. Anny.

Za velké jižní vichřice r. 1673 lehlo popelem v *Prerově* nynější Žerotínovo náměstí i s Horním a po třech letech, 30. dubna 1676, shořely *Dřevohostice* s kostelem i vzácnou radnicí, také za řádění vichřice.

Dřevohostický rodák, Václav Frant. Letocha, někdejší syndik města Uh. Brodu, ve svých »Památkách města Brodu« (vyd. 1942), na str. 122 zaznamenal, z r. 1687, že t. r. »in julio« (v červenci) tak velké a silné povětrí na Moravě bylo, že netoliko až po Holomouc všechno obilí načisto ztlouklo, ale také na *Bystřickém a Meziríčském panství* jednu velkou jedlovou horu téměř na míli země porazilo a ty nejtlustší stromy dílem v půl polámalo, některé pak a větším dílem s kořením zvyvracelo, až hrůza byla na to hledět.

»Když pak v r. 1688 v těch polámaninách lidé popel dělali, chytla se ohněm táž hora, odkudž takový ukrutný oheň posel, že jej nikdež zastaviti možná nebylo. Třebas celé Mezřícké, Kelecké a Chorynské panství k přetřnutí takového ordimírováno bylo, nic naplat nebylo, nýbrž tak dlou-

ho hořelo, až samo od sebe přestalo. Velká tenkrát hora vniveč vyšla.«

Ale ani XVIII. stol. nebylo ušetřeno podobných katastrof. Za fryštáckého faráře Josefa Taubra, rodáka uh. brodského a bývalého faráře slušovského, zuřila 2. července 1731 strašná bouře *po celé prý Moravě* a hrozných škod nadělala; také s kostela *fryštáckého* i s věže jeho střechu strhla. Lidé mysleli tehdy, že se přiblížil poslední den. A za 9 let, 20. prosince 1740, byla tu zas a 1. července 1744 opět; ta pomohla zničit požárem 42 domů i s kostelní věží v *Dřevohosticích*. Brzy potom, r. 1749, lehl znovu popelem *Prerov* i s mlýnským jezem! a dne 16. března 1752 shořelo v *Kroměříži* za vichru, jakého nebylo pamětníka, 86 domů i se zámekem. A ještě jednou v XVIII. stol. navštívila s požárem dne 18. února r. 1758 záhorské *Dřevohostice* a pomohla mu zničit tehdy 30 stavení. Další vichřice je zaznamenána r. 1760, kdy je datována i *bílavská* socha sv. Floriána — pravděpodobně na památku tehdejšího ohně v *Bílavsku pod Hostýnem*. I poslední velký požár *prerovský* v XVIII. stol. r. 1764 byl posílen vichřicí stejně, jak i katastrofální požár *Bystřice pod Hostýnem*, dne 2. července 1789, jenž jí připravil o 93 domů, kostel, zámek a 5 občanů. Před ním, o žních 1783, zle řádila vichřice na Moravě, jak zaznamenáno v *Prerově* a 13. prosince 1785 znovu v *horách Hostýnských*, ač ne ve všech místech — tedy smršť — která takovou spoušť v nich způsobila, že kdo si v tom polomu strom koupil, koupil si s ním i cestu k němu v něm, až i na 4—5 let.

V XIX. stol. sotva vichřic ubylo, ale jistě jim ubylo moci zhoubné, když slaměné a šindelové střechy nahrazovány čím dál více odolnějšími břidlicovými a plechovými.

První známou obětí vichřice s požárem v tom stol. stala se roku 1813 *Křtomil* na Dřevohosticku. Není vyloučeno, že to bylo 6. března, kdy o 3. hod. ráno strašná vichřice mnoho střech odnesla a stromů polámala a to i v *horách Hostýnských*. Roku 1822, jistě za velkého vichru, shořelo 65 čísel v *Provdově* a 2. listopadu 1831 v *Prerově* 180 domů a v sousedním *Předmostí* 39 i s dvorem, jak i 12 stavení v *Popovicích*; — všechno téhož dne a s přídavkem 52 domů ještě jednou v *Prerově* (i se synagogou) roku následujícího, k nimž přibýlo ještě 130 domů r. 1849.

Předtím, již r. 1841 dne 29. září lehl popelem za hrozných vichřic *Fryšták*, ztrativ 72 domů (kromě stodol) a r. 1851

Bezuchov u Dřevohostic 13 gruntů a hned r. 1852 dne 1. dubna *Horní Újezd* na Bystřicku, 5 neděl po 22. únoru, kdy v ostatkovou neděli přihnalo se náramné povětří a ve 3 dnech zporáželo stromů v zahradách a v horách a strhalo střech »bez počtu«.

Ještě strašnější snad vichřice přihnala se 4. května roku 1868 a vytloukla *Přerovu* západní okna, sotva šetrná podobných oken cestou svou k východu — k Hostýnským horám a tedy na *Záhoří*, i když o tom neznáme dosud zápisu. A brzy potom za podobné vichřice postihl *Přerov* poslední velký požár toho století, jímž lehlo 159 domů a život lidský.

Pozoruhodný s našeho stanoviska je i rok 1874, kdy 7. února (toto datum je zjištěno jen pro *Hor. Újezd*, rok 1874 je však nepochybný) ve 3 vsích na Bystřicku řádil s vichřicí i požár jak v *Újezdě* a *Bezuchově* (20 stavení) tak i v *Oprostovicích* (19 asi ze 24).

Také *Bilavsko* r. 1878 skoro celé vyhořelo za jihovýchodního vichru a 28. srpna 1887 lehlo požárem za vichřice ve *Vizovicích* 129 obydlí, 84 stodoly a 104 stáje.

Smrští podobná vichřice přehnala se předvečerem, 14. srpna r. 1890, od *Uh. Hradiště* přes *Bystřici pod Hostýnem*, kde srazila s kostelní věží bleskosvod, otočila kříž na ní, urvala i nemalý kus plechového krytu s ní, s hotelu u nádraží snesla střechu a jiných bez počtu porvala a stromů polámala jak v *Bystřici*, tak i cestou svou.

Z vichřic XX. stol. zaznamenáváme menší z 18. dubna r. 1903 a listopadovou (5.) z r. 1905, již padl za oběť překrásný starý kaštan před zámek v *Bystřici*, který z řady svých druhů první kvétával, a tu ze 4. května roku 1909; všechny nadělaly nemálo škod v zahradách i v lesích stejně, jak smršť z r. 1910, jež zničila »větrák« (mlýn) v *Tučíně* u *Pavlovic*. Ve dnech 3.—7. ledna 1919 nadělala velkých škod vichřice v lesích i za *Říkou pod Hostýnem* i za ní. Ale všechno to překonal podivný rok 1925 svými živelnými pohromami téměř po celé naší republice. Prudké vichřice pozvyracely a polámaly staleté stromy a daleko roznesly střechy domů a stodol; a podobně způsobila vichřice 26. června 1928 jen v zahradách a lesích milionové škody zejména na *Lipnicku* — a stejně, ne-li ještě více, r. 1939.*)

*) Autor vděčně přijme doplňky i opravy těchto zpráv buď jemu, nebo redakci »Záhorské kroniky« zaslané.

ŠKOLSTVÍ A OSVĚTA

M. Skácelík:

Školství okresu hranického v obnovené republice.

Osvobození ze jha nacistické okupace uvítaly s velkou radostí i naše školy. Vítězství nad Hitlerovou říší slibovalo plný svobodný rozvoj, který byl okupanty úmyslně brzděn k tomu cíli, aby se českým dětem nedostalo hlubšího vzdělání. S větším nebo menším poškozením přestály školy poslední odpor nacistických vetřelců, aby se ihned po vyhlášení příměří chopily s novou chutí usilovné práce ke své obnově.

Politický okres Hranice měl do června 1945 tři soudní okresy: Hranice, Lipník n. B. a Bystřice p. H. Byl proto rozdělen ve 2 dozorcí obvody, a to obvod severní s 54 školami o 146 třídách a jižní s 50 školami o 153 třídách. Ihned po ukončení války odpojilo se od zdejšího okresu Bystřicko, přibýlo však 22 obcí v pohraniční části okresu. V nich byly do roku 1938 pouze 2 veřejné obecné školy a 7 bývalých státních menšinových škol, a to 5 obecných (Bělotín, Potštát, Heřmanice, Lindava, Polom) a 2 měšťanské (Heřmanice, Potštát). Tyto školy byly okamžitě znovu otevřeny. Přikročeno však také k reorganizaci školství vůbec a k proměně německých škol v pohraničí v české. Ve vnitřní části okresu byli schopní žáci 6. až 8. postupného ročníku, jímž byl v době nesvobody znemožněn přestup na měšťanskou školu, přijati do příslušných tříd měšťanských škol, aby křivda na nich spáchaná byla odčiněna. Tím se ovšem snížil počet tříd na obecných školách, zvýšil se však počet tříd na školách měšťanských, kde bylo nutno pro velký příliv žactva zřízovati třídy pobočné. Počátkem školního roku 1945/46 byly zřízeny nově jedna obecná škola ve Vysoké a dvě měšťanské školy, a to v Soběchlebích a ve Spálově v pohraničí.

Postupně, jak byly osidlovány německé vesnice v pohraničí českým obyvatelstvem a přibývalo českých školou povinných dětí, byly přeměňovány bývalé německé školy na školy s vyučovacím jazykem českým. Do 31. srpna 1946 bylo přeměněno na české školy 6 bývalých německých škol obecných, a to v Boškově, Kozlově, Kunčicích, Kyžlířově,

Nejdku a Lučicích. Začátkem školního roku 1946/47 byla pro malý počet žáků zrušena jednotřídní obecná škola v Uhřínově ve vnitřní části okresu, otevřena však byla jednotřídní obecná škola ve Středoletí v pohraničí a dvojtřídní pomocná škola v Hranicích. Bez obecných škol zůstává ještě 9 bývalých německých obcí, v nichž nelze dosud otevřít školu pro nedostatek školních dětí: Boňkov, Dub, Heřmánky, Kovářov, Kozí Loučky, Padesát Lánů, Ranošov. Obce Boňkov, Heřmánky a Ranošov nebudou pravděpodobně vůbec osídleny a nelze v nich tudíž počítati se zřízením školy, obce Kovářov a Padesát Lánů souvisí téměř s Potštátem a tvoří s ním společnou školní obec, takže není v nich třeba zřizovati samostatné obecné školy. Ve zbývajících obcích Dubu, Kozích Loučkách a Slavkově budou obecné školy otevřeny ihned, jakmile počet školou povinných dětí dosáhne čísla 15, což bude pravděpodobně za rok, nejvýše za 2 léta. Ke dni 1. listopadu 1946 má školní okres hranický celkem 71 škol obecných se 159 třídami, 16 škol měšťanských s 91 třídami, 1 pomocnou školu veřejnou s 2 třídami a 1 pomocnou školu soukromou s 2 třídami. Podle organizace je obecných škol: 27 jednotřídních, 26 dvojtřídních, 7 trojtřídních, 3 čtyřtřídní, 8 pětítřídních.

Na těchto školách působí celkem 313 učitelských sil, a to 171 mužů a 138 žen. Z nich je 53 řídících učitelů obecných škol, 1 řídící učitel pomocné školy, 1 řídící učitelka pomocné školy, 4 řídící učitelky obecných škol, 15 ředitelů měšťanských škol, 66 literárních učitelů obecných škol, 87 literárních učitelů obecných škol, 38 odborných učitelů, 21 odborných učitelek, 25 učitelek domácích nauk.

Ve zdejším okrese je 75 obvodů obecných škol. Téměř každá politická obec má svůj školní obvod. Pouze 13 politických obcí nemá vlastní obecné školy a vlastního školního obvodu, nýbrž jsou přiřkoleny k jiné nejbližší škole obecné.

Z dosavadních měšťanských škol má jich 12 stanoveny újezdy, 4 opět otevřeným a nově zřízeným měšťanským školám bude nutno újezdy teprve stanovit. Nynější školní obvody a újezdy měšťanských škol dnešním poměrům vyhovují. Aby byla všemu žactvu 6.—8. postupného ročníku umožněna docházka do škol II. stupně, bude potřeba zřízením ještě 2 měšťanských škol dobudovati jejich síť a upravit znovu i újezdy některých těchto škol.

Od květnové revoluce 1945 možno zaznamenati také slib-

ný rozvoj mateřských škol pro předškolní výchovu dětí 3—6letých. Do konce druhé světové války bylo v hranickém okrese celkem 6 mateřských škol o 6 odděleních (Hranice 3, Lipník n. B. 2, Jinřichov 1). Dne 1. listopadu 1946 je v okrese celkem 19 mateřských škol s 20 odděleními. Síť mateřských škol rozšířena byla hlavně na venkově, kde se staly velikým dobrodiním pro nejširší vrstvy pracujícího lidu. Svěřivše své miláčky mateřským školám, mohou jít matky klidně za svým povoláním bez obav o jejich zdraví a bezpečí.

Pro rozlehlost okresu, obtížnou komunikaci a vzhledem k velkému počtu škol a učitelstva byl školní okres rozdělen opět ve 2 dohlédací obvody, východní a západní, jež se kryjí přibližně s hranicemi soudních okresů hranického a lipnického.

Válečnými událostmi byly téměř ve všech obcích školní budovy více nebo méně poškozeny. I při nejlehčích poškozeních byla rozbita okna. V několika školách bylo zničeno i vnitřní zařízení, učebné pomůcky a knihovny. Ihned po ukončení války uchopilo se učitelstvo práce a staralo se všemožně, aby škody na školních budovách a vnitřním zařízení byly rychle odstraněny, aby mohlo být s vyučováním co nejdříve započato. To platí zejména o školách v pohraniční části okresu, kam se hlásili učitelé dobrovolně k organisování školství a sami vykonali často i nejhrušší práce, jen aby byly závady brzy odstraněny. Tak byly ihned v době porevoluční otevřeny nejen školy ve vnitrozemní části okresu, nýbrž i některé školy v pohraničí. Tím projevilo učitelstvo porozumění pro potřeby doby a snahu o nápravu škod, způsobených ve vzdělání žactva v době nesvobody.

I učitelstvo zdejšího okresu zaplatilo krví daň za osvobození našich zemí v boji proti okupantům. Celkem bylo zatčeno a v německých žalářích a koncentračních táborech vězněno 30 učitelů. Z nich 2 jsou dosud nezvěstní a 3 obětovali nejdražší statek — své životy lásce k vlasti a práci za obnovení republiky. Čest budiž jejich světlé památce!

Jan Krumplovíč:

Kulturní výstavba v hranickém okrese.

Dekret presidenta republiky o státní péči osvětové ze dne 26. října 1945, č. 130 Sb. přijali osvětoví pracovníci i náš lid se zadostiučiněním, neboť dekret splňuje v celku vše,

čeho státní péče osvětová v nových poměrech potřebuje. Státní péče osvětová je uznávána jako vedoucí činitelka soustavné kulturní a státně politické výchovy lidu. Její osvětové rady jsou veřejnoprávními korporacemi. Vedle vlastní činnosti lidovýchovné pečují o ideovou a pracovní koordinaci svépomocně organisované veřejné činnosti občanskovýchovné. Aby zvládly své úkoly, přiděluje jim ministerstvo školství a osvěty odborné a pomocné síly. Samosprávné svazky nesou věcný náklad na osvětové rady a přispívají na podniky. Vědecké a odborné školení lidovýchovných pracovníků je zajištěno. Dekret zabezpečuje též veřejné osvětové školy.

Na osvětových radách a jejich odborných silách bude, aby uvedly dekret v život. Při společném úsilí všech činitelů bude mít lid z díla státní péče osvětové pozhnaný prospěch.

*

V prosinci 1945 svoláni byli okresní osvětoví inspektoři země Moravskoslezské k poradám do lázní Teplic n. B. V poradách dány jim byly prozatímní směrnice a pokyny pro organisování a práci okresních a místních rad osvětových. V měsíci lednu 1946 ustaveny byly podle těchto pokynů místní rady osvětové ve všech obcích politického okresu hranického, a 7. února 1946 došlo již také k ustavení okresní rady osvětové. Základ a smysl celé práce občanskovýchovné byl v okresní radě osvětové položen do sekcí. Zřízeny byly při ní tyto sekce:

1. pro státně politickou výchovu,
2. pro osvětové školy nižšího a vyššího stupně,
3. pro zemědělskou a družstevní osvětu,
4. pro výstavbu vzorných obcí,
5. pro výstavbu Domů osvěty,
6. pro lidovýchovnou vlastivědu,
7. pro výchovu žen,
8. sekce divadelní,
9. pro výchovu estetickou a umělecky výtvarnickou,
10. pro zdravotnickou výchovu,
11. pro výchovu literaturou a literární propagací.

Z těchto sekcí vyvíjejí již pěknou činnost sekce divadelní, která byla ustavena 22. února a sekce pro lidovýchovnou vlastivědu, k jejímuž ustavení došlo 28. února 1946. Sekce divadelní vykonala v krátké době svého trvání kus záslužné práce na povznesení ochotnického divadla. Poradna její zasahuje s úspěchem i do nejzapadlejších obcí okresu. Bez

jejího souhlasu nedá okresní rada osvětová žádné korporaci povolení k provedení divadelní hry.

Sekci pro lidovýchovnou vlastivědu čeká odpovědná práce. Provede návrat k původnímu českému názvosloví v bývalých pohraničních obcích našeho okresu a postará se také o obnovu původních českých názvů i v obcích českých. Němci byli již z našeho okresu odsunuti. Památky na ně však tu ještě zůstaly. Jsou to německá příjmení českých občanů. Vlastivědná sekce vyvíjí značné úsilí, aby přesvědčila občany, že i tento poslední zbytek germánství je nutno odstranit a příjmení německá nahradit českými. I snaha vlastivědné sekce, aby vlastivědný sborník Záhorská kronika byl vzkříšen, byl splněn. Ministerstvo informací vzalo výnosem ze dne 7. října 1946, č. 25.878/46 T. O. vydávání Záhorské kroniky na vědomí. První číslo vyjde k 15. 11. t. r.

Pokračování.

Fr. Dumbrovský:

O knihovnách na Hranicku.

Účelem veřejných knihoven je doplňovati a prohlubovati vzdělání obyvatelstva četbou naučnou i zábavnou, mající skutečnou hodnotu vnitřní. To je v kostce obsah a smysl zákona o veřejných obecních knihovnách z roku 1919. Dekret presidenta republiky ze dne 26. října 1945, č. 130 Sb., podtrhl důležitost knihoven tím, že je označil jako jeden z nejdůležitějších prostředků státní péče osvětové. Dnes není mezi námi nikoho, kdo by ještě pochyboval o významu knihy a jejím poslání v našem kulturním životě. Kniha posilovala naše předky v těžkých protivenstvích, za druhé světové války byla studnicí živé vody, z níž jsme čerpali posilu, víru a naději v lepší příští. Válečná vichřice zle řádila v knihovnách, vždyť škoda přes 160 mil., způsobená našim knihovnám je strašná rána, jež se tak rychle nezacelí. Nejhorší na tom bylo pohraničí, které nemělo hodnotných knih, schopných a ochotných knihovníků, knihovnicků rad atd. Avšak i vnitrozemské knihovny nebyly na tom lépe, protože po celou válku se knihy nekupovaly, knižní materiál se neopravoval, dotace nevyplácely.

Okresní a zemští knihovníci inspektoři, ustanovení dekretem presidenta republiky, usilují o odstranění všech škod a nedostatků, jež zavinila válka. Chtějí vybudovat veřejné obecní knihovny jako střediska, odkud se bude šířit vzdělání, výchova mravní i politická, a ušlechtilá zábava.

Na hranický okres nastoupil okresní knihovnický inspektor 12. prosince 1945, aby byl rádcem, pomocníkem a učitelem našich venkovských knihovníků a knihoven. V tomto pojednání rád bych seznámil čtenáře, jaký úkol, směr a cíl směřuje a co již bylo vykonáno v hranickém okrese na poli lidového knihovnictví.

Péči okresního knihovnického inspektora je svěřeno 80 veřejných obecních knihoven, z nichž 15 je v pohraničních obcích. Prvním naším úkolem bylo uvést v chod knihovny v pohraničí. Podle písemných pokynů ustavovaly se knihovnické rady, vyhlédnutí vhodní knihovníci, opatření místností i nábytek. Největší starostí bylo opatřit vhodnou četbu. Nových knih nebylo, zbývala jediné svépomoc. Proto okresní národní výbor v Hranicích uspořádal sbírku knih, jež vynesla 377 učebnic a 795 zábavných knih pro dospělé i pro mládež. Učebnice jsme darovali našim pohraničním školám, část odeslána postiženému Slezsku. Darované knihy okresní knihovnický inspektor prohlédl a vyloučil nevhodné i opotřebované. Brožované výtisky dal svázat na náklad okresní rady osvětové, která za vazbu zaplatila 5.250 Kčs. Kromě hlavní sbírky probíhaly v okrese drobnější akce, kdy jednotlivé obce a školy shromažďovaly a odesílaly knižní poklady různým knihovnám.

V budování pohraničí nám vydatně a obětavě pomáhala a neustále na nás pamatuje knižními dary Národní Jednota pro východní Moravu v Olomouci. Doposud věnovala našim pohraničním knihovnám na 350 zábavných knih, což odhadnuto střizlivě představuje krásný dar 30.000 Kčs. Opravdoví světloňosi!

Dobrý základ pohraničních knihoven byl upevněn a posílen státní doplňovací knihovnou, jež svými putovními soubory doplnila skromné zásoby počtem 40 svazků, takže tam, kde našli obětavého knihovníka, měli již minulou zimou prostřený stůl k uspokojení duší hladových.

V nejbližších dnech zaznamenají naše pohraniční knihovny opět potěšitelný přírůstek, neboť okresní rada osvětová jim přidělí knihy za 50.000 Kčs z výsledku sbírky »Dobrovolná národní daň«, vyhlášená v měsíci březnu k opatření knih pro pohraničí. V hranickém okrese činil čistý výnos 56.500 Kčs a skoro celý obnos přidělila zemská rada osvětová v Brně ve prospěch pohraničních knihoven. Pravda, všechny obce nesplnily svou povinnost, ale obětavost ostatních obcí a korporací umístila Hranice na šestém mís-

tě mezi všemi moravskými okresy. Největší dary zaslaly Hranice (10.709.80 Kčs), Tršice (5.061 Kčs), Drahotuše (3.310.80 Kčs). Vezmeme-li v úvahu, kolik přispěly obce za obyvatele, zjistíme, že nejobětavější byli v Tršicích (přes 4 Kčs na obyvatele) a v Dolním Újezdě (3 Kčs na obyvatele).

Shrňme-li kapitulu o našich pohraničních knihovnách, shledáme s uspokojením, že mají již slušnou řádku knih, které jistě budou plnit řádně své poslání: zvyšovat kulturní a mravní úroveň našeho lidu v pohraničí.

Osvětová činnost v Lipníku n. Beč.

K výročí tragedie Lidic a Ležáků byla 16. června 1946 odhalena velká pamětní deska obětem obou svět. válek na budově radnice, na které číselně byly vzpomenuy i všechny oběti nacismu ze všech obcí lipenského okresu. Pamětní deska s bronzovým reliefem od akad. sochaře J. Tršky z Prostějova byla pořízena dle návrhu akad. arch. B. Kavana z Přerova z podnětu odbočky SOPV.

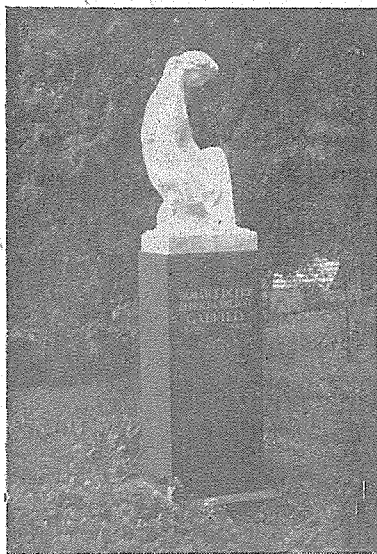
Ve dnech od 4. do 7. července konán v Lipníku n. Beč. sjezd všech žáků i profesorů lipenské reálky u příležitosti 50. výročí založení české matiční reálky v Lipníku n. B. V rámci těchto oslav pořádán byl koncert PSMU, seznamovací večer, slavnostní shromáždění všech účastníků, odhalení pamětních desek všem obětem germánského teroru a národní studentská veselice. V tyto dny byly konány společné oslavy »Morava Smetanovi« v Týně a Lipníku n. Beč. spojené s odhalením pomníčku Gabrielce Smetanové v Týně a předvedením opery Bedřicha Smetany »Prodané nevěsty« na nádvoří starobylého hradu Helštýna. Předvedena i jeho symfonická báseň »Má vlast« v sále sokolovny v Lipníku n. B. Dne 5. července konána na náměstí v Lipníku n. B. pietní Husova oslava před slavnostně osvětlenou radnicí. Dne 18. srpna byla odhalena pamětní deska zahynulým frekventantům rolnické školy na budově hospodářské školy v Lipníku n. B. Dne 29. srpna uspořádána byla důstojná oslava druhého výročí slovenského národního povstání v sále sokolovny.

K devátému výročí smrti T. G. Masaryka uspořádán byl koncert Vachova sboru moravských učitelek dne 15. září odpoledne v sále sokolovny. Dne 10. září zahájilo Beskydské divadlo pátou podzimní sezónu hrou E. Rostanda: Vzdá-

lená princezna. BD zajiždí do Lipníka n. B. každý třetí týden. V neděli 13. října uspořádala Těl. jednota Sokol v Lipníku n. B. zájezd olomoucké opery ND z Olomouce a odpoledne byla hrána význačná opera Ant. Dvořáka: Rusalka a večer výpravná opera G. Bizeta: Carmen, kterou přeložila Eliška Krásnohorská. V listopadu bude uskutečněn zájezd olomoucké operety MD s předvedením výpravné operety Sidney Jonese »Gejši«.

Škola práce ÚRO uspořádá řadu odborných kursů z obchodních a živnostenských odborů, kursy jazykové, z učiva měšťanských škol a dvouletý kurs z učiva střední školy. Také Dělnická akademie uspořádá řadu poučných přednášek. F. J. Čech.

Morava Smetanovi.

Ve dnech 6. a 7. července 1946 uspořádala MRO v Týně pod záštitou ZNV v Brně oslavy hudebního skladatele Bedřicha Smetany spojené s odhalením pomníku jeho dceři Gabriele.

Oslavy, konané pod heslem »Morava Smetanovi«, byly zahájeny v sobotu dne 6. července ve 20 hod. v sále sokolovny v Lipníku nad B. proslovem univ. doc. Dr. Jana Racka z Brna a předvedením symfonického díla Bedř. Smetany. »Má vlast« Moravskou filharmonií z Olomouce za řízení prof. Dal. Doubka.

V neděli 7. července dopoledne byl na starém hřbitově u kostela odhalen po-

mník Gabriele, dceři Bedřicha Smetany, s nápisem:

PAMATCE DCERY BEDŘICHA SMETANY GABRIELY

* 26. II. 1852 † 9. VII. 1854.

Pomník je dílo akademického sochaře Demetera Livory. Před odhalením promluvil skladatel Dr. Vignati z Přerova a Dr. Jan Racek, který osvětlil vztah Bedřicha Smetany k Týnu na Moravě. Ve svém proslovu vybídl úřední činitele, aby v Týně zřídili museum Bedřicha Smetany, kde by byly uloženy mnohé vzácné památky, které uchováli obyvatelé Týna v upomínku na pobyt B. Smetany v Týně. Také navrhl, aby slavnost »Morava Smetanovi« byla v Týně konána každoročně. Za ZNV promluvil jeho zástupce Dr. Černoch z Brna. Spojené pěvecké sbory »Přerub« z Přerova a »Jurik« z Hranic zazpívaly Smetanovu »Modlitbu« a »Slavnostní sbor« za řízení jejich dirigentů, Jana Jarolíma z Přerova a Petra Hrubíše z Hranic. Pomník odhalil a převzal do ochrany za MNV jeho předseda František Kurfürst. Odpoledne o 16. hodině byla provedena na druhém nádvoří starobylého hradu Helštýna opera Bedřicha Smetany »Prodaná nevěsta« souborem opery Městského divadla v Olomouci za účasti asi tři tisíc diváků.

K slavnosti byly vydány vkusně provedené kovové odznaky, představující sošku pomníku s nápisem: »Morava Smetanovi — Týn u Lipníka n. B. — 6.-7. VII. 1946. Dopřavu hostů od nádraží z Lipníka usnadňovala kyvadlová doprava autobusů ČSD.

V neděli 7. VII. byla také v Týně otevřena příležitostná přepážka poštovního úřadu v Lipníku n. B. a min. pošt povoleno příležitostné razítko: »Lipník nad Bečvou — 7. VII. 1946 — Týn u Lipníka n. Beč. — „Morava Smetanovi“.«

U příležitosti těchto oslav vydal univ. doc. Dr. Jan Racek knihu »Bedřich Smetana a Morava« a věnoval ji občanům týnským a lipenským, na paměť Smetanova pobytu v Záhoří 1852—1854. Autor, jak sám v doslovu píše, »pokusil se na základě pramenného materiálu, památkových trofejí ze života Smetanova, korespondence, matričních zápisů, vzpomínek vrstevníků Smetanových a literatury, vystopovat, do jaké míry se vztahy Smetanovy k Moravě zakládaly na jeho přímém osobním styku s moravskou zemí a jeho mor. přáteli a do jaké míry se dají doložit nepřímo z písemných a památkových dokumentů.«

Toto dílo je nejen příspěvkem k životopisu Smetanovu a podrobnému osvětlení jeho lidských a uměleckých vztahů k Moravě, ale i do jisté míry také doplňkem k dějinám hudby v první a druhé polovici 19. století. Pěkně upravená knížka je doplněna 34 obrazovými přílohami.

*První vyhotovení podle návrhu autora obdivu
v Lipníku nad Bečvou
1. dirig. prof. Dal. Doubek.*

Slavnost »Morava Smetanovi« měla připomenouti nejen nejbližšímu okolí Týna, ale celé Moravě, nejpamátnejší a zároveň také nejdelší pobyt Smetanův na Moravě. Vždyť v Týně byl Smetana dvakrát, r. 1852 a 1854. Tento druhý pobyt zanechal v srdci Smetanově bolestnou ránu. Dne 9. července zemřela mu zde dvouletá dcerka Gabriela, která, stížená plicní chorobou, měla na svěžím venkovském vzduchu opět nabýt ztraceného zdraví. Byla pochována na starém hřbitově u kostela, kde jí byl nyní postaven nový, důstojný pomník.

F.Skotálek.

J. Mráček:

Archiv města Lipníka nad Bečvou.

Na konci článku, uveřejněném r. 1933 v knize »Lipník n. Beč., město a soudní okres«, projevil jsem přání, aby archiv dostalo se vhodných místností pro trvalé jeho uložení. Toto přání již bylo uskutečněno.

Byl jsem upozorněn na uvolněné místnosti v bývalém klášteře piaristickém p. řídícím L. Bartošem. Přednesl jsem svou žádost městské radě, jež jednala o pronájem místností se správou velkostatku. Místnosti byly pronajaty a archiv i knihovna piaristická přeneseny byly do místnosti klášterních. Knihovna přišla tak do místností, odkud byla po r. 1884 vystěhována.

Po příchodu svém do Lipníka r. 1904 pracoval jsem nejdříve v registratuře okres. soudu. Potom počal jsem se dotazovat na archiv městský. Byl jsem odkázán na ředitelství německé reálky, kdež byly některé knihy městské a listiny pergamenové v úschově. Teprve před první světovou válkou dověděl jsem se, že mnoho archívalií městských je na půdě radnice, kam byly asi po r. 1900 z místností úředních přeneseny. Za doby válečné a snad i již před ní bylo nelítostně s materiálem archivním zacházeno. Klíče od půdy měl městský strážník. Odtud bral se starý papír na podpal, hospodařil zde každý, kdo hledal starožitnosti a pak jimi obchodoval.

Archivu neškodil nikdy požár, ač jimi byl Lipník často navštíven, ale více lidská nevědomost, jež v městských památkách řádila až na počátku 20. století. Možno právem a spravedlivě po zjištění všech okolností potvrdit, že ti, kteří stáli v čele města do let 80tých vážili si »svědků minulosti«.

Svazky úředních aktů každoročně byly pečlivě svázány a uloženy; mnohé z nich zachovaly se v neporušeném stavu dosud. Od let 80tých té péče již není pozorovat. Na počátku 19. stol. přišla na archiv pohroma, která jej ničila. Ale přesto zachováno mnoho. O archivu města Lipníka vyjádřil se sám zem. arch. inspektor zemřelý Dr. Fr. Hrubý, že viděl málokde v městském archivu malého města na Moravě tolik památek jako v Lipníku.

Na podzim r. 1919 byl jsem pověřen správou městského archivu. Převzal jsem městské knihy z německé reálky a dal jsem odnésti všechno, co bylo na půdě radnice. Ředitelství české reálky dalo svolení k tomu, že archívalie městské mohly býti prozatímně uloženy ve dvou kabinetech reálky. Když potom zde místnosti musily býti uvolněny, přeneseny byly archívalie do místností bývalé piaristické knihovny, jež byla v bývalé něm. reálce. Když pak ředitelství městské školy, jež byla v bývalé něm. reálce, žádalo uvolnění dvou místností, tak část archivu a knihovna piaristická byly přeneseny do bytu po zámeckém zahradníku. Odtud potom přestěhován archiv a knihovna do místností v klášteře. Za mobilisace r. 1938 také ostatní archívalie z městské školy byly přeneseny do kláštera.

V létě r. 1920 dobýval jsem z prachu na půdě radnice mnohé a vzácné listiny. Při této příležitosti nalezena nejstarší kniha »Liber memorialis« z r. 1488 (z doby Viléma z Pernštejna) a jedna kniha sirotčí; i některé památky školství piaristického byly ještě zachráněny.

Takové bylo bloudění archivu než se dostal do místností, kdež je nyní. Jest umístěn v I. posch. budovy klášterní v 6 místnostech, okna jsou k severu a západu. V jedné světnici dala by se zřídit i pracovna pro dobu zimní.

Archivu dostalo se několikrát subvence od ministerstva školství a národní osvěty, za doby německé okupace od ministerstva vnitra. Bohužel tato subvence nebyla použita pro ten účel, jakému byla poskytnuta.

Je pravděpodobné, že archivu dostane se značného nového bohatství archívalií. Byly učiněny pokusy, aby archiv panství lipenského, jenž je umístěn nad úřadovnou nynější správy státních lesů, byl Lipníku zachován. Uskutečnilo se to, byl by spojen s městským archivem. Tak by se stal městský archiv velmi důležitou a vzácnou institucí pro místní vlastivědné pracovníky, odkudž by mohli mnoho čerpat pro dějiny celého kraje od Hranic až po Přerov.

Bude-li o archivu patrimoniálním jinak rozhodnuto, bude to přijato s bolestí i trpkostí od vlastivědných pracovníků z celého kraje. Já sám nedovedl bych si vysvětliti, k čemu má sloužit taková centralisace v zemědělském archivu v Praze, centralisace archiválií i z Moravy. Táži se, kdo z našeho kraje mohl by zajíždět do Prahy na kratší či delší dobu? Mohou-li se uplatňovat krajinská musea, proč by nemohly konat své poslání pro vzdělání kraje a jeho lidu také krajinské archivy?

Na konci uvádím některé vzácnější věci z měst. archivu: Liber memorialis z roku 1488. Urbář panství helfenštejnského 1609. Kniha úřadu rychtářského 1687. Registra smluv svatebních 1535 a 1562. Registra purkrechtní 1535, 1559, 1568, 1584, 1660, 1690. Protokoly o schůzích úřadu městského od roku 1710 až do dnešní doby. Také z některých let 17. stol. Knihy sirotčí 1536, 1551, 1567, 1686. Kniha přípo- vědí 1533, 1553, 1590. 25 listin psaných na pergameně od konce 15. stol. až do 18. stol. Černá kniha 1594. Kniha vý- povědí právních 1549, 1578. Kniha stará města Lipníka všech důchodův obecních, kostelních, kapelních, školních, špitálních, nanovo vázaná 1747 (z roku 1557). Kniha poru- čenství 1482, 1535. Akta pravovárečného měšťanstva, měst- ského lesa »Lipenský«, protokolní knihy besedy »Lípy«, spolku paní a dívek, odboru Ústřední Matice Školské, pak velký počet rejstříků peněžitých (příjmů a vydání obce) již od počátku 16. stol. a konečně věci cechovní - krejčích, pe- kařů, zedníků a tesařů, soukeníků (kniha cechu soukenické- ho 1555). Vejpis všech hamfeštů obdarování města Lipníka 1616.

PROF. RNDr. MILOŠ ZÁLESKÝ — úmrtí.

Spolupracovník Záhorské kroniky, zoolog profesor RNDr. *Miloš Záleský*, zemřel 8. ledna 1944 v Lipniku n. Beč., kde v letech 1932—1941 působil na stát. reálce. Po jejím zrušení až do své smrti působil na reál. gym- nasiu v Přerově. Narodil se 19. prosince 1900 v Hrani- cích, jako syn plukovníka. Studoval na filosofické a přírodovědecké fakultě Karlovy university v Praze, kdež roku 1925 byl promován na doktora přírodních věd. Prof. Dr. Záleský napsal velkou řadu článků vě- deckých i populárních. Od roku 1940 působil jako váš- nivý ochranář přírodních památek na okrese lipenském

Čest jeho památce!

Nakladatelství PRACE, Praha II, vydalo knihy:

Jan Kořan: STARÉ ČESKÉ ŽELEZÁŘSTVÍ. Vyšlo jako 1. svazek kniž- nice Dějiny práce, kterou řídí dr. V. Husa, 29 ilustrací. Obálka Františka Maška. — 254 stran. Cena brož. 100 Kčs. — 1946.

Kořanova kniha je prvním vědeckým a přitom přístupným zpracová- ním dějin českého železářství. — Kniha pojednává nejen o technickém vývoji našeho železářství, ale všímá si i pracovních podmínek a sociálních poměrů dělnictva v železářství. Upoutá i neodborníky dobovým vystiže- ním minulých století.

L. Székely: VELIKÝ TUVAN. Brož. 90 Kčs, váz. 115 Kčs. — Stran 273. — 1946. Vyšlo jako svazek 2. knižnice Tvář století, knihovna doku- mentů.

Manžel holandské spisovatelky Lulofsové, L. Székely, napsal tuto vý- raznou knihu o životě plantážníků, domorodců a chlapeckých prukopníků na Sumatře. Kniha je v pravdě hlubokým a vřelým pohledem do primi- tivních duší domorodců a zhodnocení vykonané práce hospodářského do- byvatele pralesa.

Ant. Machát: NAŠI VE VIDNI. Vydáno s obálkou a ilustracemi E. Ho- luba. Stran 418. — 1946.

Autor této knihy jest náš starý menšinový pracovník a dlouholetý po- slanec vídeňského sněmu Rakouské spolkové republiky, který takřka celý svůj život věnoval boji za demokratická práva vídeňských Čechů. — V této knize od dávné historie po současné dění, od Vidně císařské po nacismus, vše autor pozorně prozkoumal, zvážil a svázal v pevný celek, aby v rámci slavného velkoměsta Vidně jasně vystopoval, čím se o tuto slávu zasloužil také český živel, i když Vidně byla jeho největším pohřebištěm.

Jiří Mucha: PROBLÉMY NADPORUČKA KNAPA. Povídky. Obálka Josefa Hochmana. Vydáno za red. V. Řezáče ve sbírec Príliv roku 1946. Stran 185. Cena brož. 69 Kčs, váz. 94 Kčs.

Jedna z mála knih, ke kterým se vrátíme, protože její první zájem se upíná k jednotlivci — člověku a ne k silám, které jej vrhly do válečného zmatku, napsal o anglickém vydání Problémů nadporučka Knapa kritik John Hampson. A skutečně. Autor, který prošel všechny světové fronty, který prožil obsazení Československa, pád Francie, který byl očitým svěd- kem bojů na středním a dálném východě, byl v Persii, Arabii, Syrii, Pa- lestíně, Sudanu, Indii, na Ceyloně, v Himalajích, na burmské frontě, v Či- ně, zachytil v knize mnohotvárnost lidské duše a dal vypravování umělec- ký tvar. Jistě dojde ocenění u českého čtenáře, stejně jako došel vřelého přijetí u světové kritiky.

Hugo Siebenschein: KDO JSOU. Don Quijote a Sancho Pansa — Don Juan — Valdštejn — Hamlet — Othello a Jago — Caesar — Falstaff — Oblomov — Raskolnikov — Dvojník — Oněgin — Anna Kareninová — Bohatýři — Misanthrop — Harpagon Tartuffe — Otec Goriot — Cyrano de Bergerac — Bohém. — S obálkou Jos. Hochmana.

V řadě devatenácti charakteristik význačných postav světové literatury, jejichž jména zobecněla v jazycích všech kulturních zemí, se snaží autor přiblížit, ozřejmit a vstřípnit v paměť vrholné zjevy hrdinů románů a dramát.

František Pilař: DEN ZAČÍNÁ NOCI. Autor z lásky k Jugoslavii, kterou ze svých četných zájezdů dokonale zná, zasadil svůj příběh do jejího prostředí kde holé skály a moře ještě více dramatisují a podmalovávají beztoho bohatou dějovost Pilařova příběhu. Román nám nekreslí jen Jugoslavii, ale přímo a intenzivně evokuje ducha této statečné země. Obálku navrhl K. Lhoták. Vyšlo v knihovně Příliv r. 1946. Cena brož. 66 Kčs, celoplátěné vaz. 96 Kčs. Nakladatelství Práce v Praze.

RADĚNÍ NACISTICKÝCH VYZVĚDACŮ V ANGLII za války je obsahem románu *Grahama Greena, VLÁDA STRACHU* (brož. 75 Kčs). Graham Greene, po prvé k nám uvedený románem *Černý chlapec*, který vzbudil u naší literární kritiky neobvyklou pozornost — jeví se i ve *Vládě strachu* umělcem, jenž dovede vyvolat dramatické napětí a zalidnit příběh bezmála detektivní, postavami hluboce lidskými. Román *Grahama Greena* čtenáři ukáže, jak naši spojenci musili čelit nacistům nejen na frontách, tváří v tvář, ale i přímo uvnitř své země. Zdařilý překlad je dílem M. Haluzy. Vyd. Práce v Praze.

Nakladatelství ORBIS v Praze vydalo:

S. A. Kovpak: POCHOD PARTYZÁNŮ. Od Putivlu do Karpat. Z ruského originálu přeložil H. Kolovratský a J. M. Hájek. Obálku navrhl Emil Cimbur, 12 stran hlubotiskových příloh. Stran 175. Cena 60 Kčs.

Je to epos o putivlských partyzánů slohem epickým, tak jak věci šly, bez příkras, bez nadsázek, bez planého vlastenčení. Máte dojem, že čtete staré ruské byliny o hrdinech druhu Ilji Muromce. *Nemůže být výchovnější knížky pro dospívající českou mládež.*

Nakladatelství R. PROMBERGRA v Olomouci vydalo nové knihy:

Herma J. Svozilová: MUŽ A ŽENA. Román s paralelou. Nová skladba Hermy Johnové navazuje v podrobné znalosti měšťanského prostředí i dělnického světa na její dřívější romány. Spisovatelce je dán dar pozorovatelské lresby, který z nemenší zvědavosti zvládne prostředí společnosti i podá věrohodný krajinný rámec, vystihne duševní náladu. Kniha v jádře průbojná jako doklad i jako vyznání. — Stran 288. Kčs 100.—. *Zralé klasy svazek XXV.*

Čeněk Kramolíš: DVĚ KRÁLOVNY VDOVY. Nový svazek spisů oblíbeného spisovatele Čenka Kramoliše. Historický román z počátku XIV. stol. barvitě líčí poměry v českých zemích od posledních Přemyslovců až do počátků vlády Jana Lucemburského. Děj románu je protkán nití intrik vášnivě a panovačně krásky Alžběty Rejčky, vdovy po Václavu II., soupeřící s Violou Těšínskou, vdovou po Václavu III. a posledním Přemyslovcem Eliškou. Čtenáři, libující si ve vzrušujících událostech naší minulosti, přijmou nový Kramolišův román s povděkem. Stran 488, brož. Kčs 140.—

Básnické dílo M. JAHNA: PISNĚ RODNÉHO KRAJE. Valašsko — Bezkydy — Z Balad — Idyly z hor. Sbírka je vzácným deníkem užlechtilé osobnosti plné bezprostředních dojmů; legendární krásy a kmenově rázovitě idyly.

Obálka Fr. Vrobla, str. 420, cena brož. Kčs 120.—.